

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ"
Вступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

Микола М. ФІЛИШ

Тренінг-курс Основи охорони праці

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань *29 Міжнародні відносини*
Спеціальність *291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*
Освітній рівень *перший (бакалаврський)*
Освітня програма *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

Статус дисципліни *базова*
Мова викладання, навчання та оцінювання *українська*

Завідувач кафедри природоохоронних технологій,
екології та безпеки життєдіяльності

Юрій БУЦ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри *природоохоронних технологій, екології та безпеки життєдіяльності*

Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

Розробники:

Буц Юрій Васильович, д.т.н., доцент кафедри природоохоронних технологій, екології та безпеки життєдіяльності.

Борисенко Оксана Миколаївна, к.т.н., доцент кафедри природоохоронних технологій, екології та безпеки життєдіяльності.

Івашура Андрій Анатолійович, к.с.-г.н., доцент кафедри природоохоронних технологій, екології та безпеки життєдіяльності.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми тренінг-курсу**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри розробника РПТК	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація тренінг-курсу

Тренінг-курс «Основи охорони праці» вивчається у закладах вищої освіти з метою формування у майбутніх фахівців знань щодо стану і проблем охорони праці в промисловості відповідно до напрямку їх підготовки, складу і функціонування системи управління охороною праці та шляхів, методів і засобів забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі згідно з чинними законодавчими та іншими нормативно-правовими актами.

Тренінг-курс «Основи охорони праці» спрямований на поглиблене вивчення студентами питань, які стосуються створення, підтримання і контролю безпечних умов праці на підприємствах всіх форм власності, що дозволяє розкрити особливості їх майбутньої професії. Наукова основа тренінг-курсу «Основи охорони праці» складається з результатів сучасних досліджень з фізіології і психології праці, ергономіки, інженерної психології та ін., що забезпечує системність знань, які одержує студент.

Мета тренінг-курсу: надання знань, умінь, компетентностей для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Характеристика тренінг-курсу

Курс	4
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	2
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Тренінг-курс «Безпека життєдіяльності»	Дисципліни циклу професійної та практичної підготовки

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
ЗК2 - Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя. СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному	РН-08. збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

<p>ЗКЗ. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p>	<p>РН-15. Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.</p>
---	--

Програма тренінг-курсу

Змістовий модуль 1. Основи охорони праці

Тема 1. Вступ. Загальні питання охорони праці

1.1. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.

1.2. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці».

Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Тема 2. Правові та організаційні основи охорони праці

2.1. Законодавство України про охорону праці.

Конституційні засади охорони праці в Україні. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України в галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

2.2. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

2.3. Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура.

Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

2.4. Фінансування охорони праці.

Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Тема 3. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

3.1. Система державного управління охороною праці в Україні.

Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці.

Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

3.2. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

3.3. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Тема 4. Організація охорони праці на підприємстві

4.2. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

4.2. Громадський контроль за станом охорони праці в організації.

Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

4.3. Атестація робочих місць за умовами праці.

Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

4.4. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.

Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка. Стимулювання охорони праці.

Тема 5. Навчання з питань охорони праці

5.1. Принципи організації та види навчання з питань охорони праці.

Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

5.2. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 6. Профілактика травматизму та професійних захворювань

6.1. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру.

Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості.

6.2. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Тема 7. Основи фізіології та гігієни праці

Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.

7.1. Повітря робочої зони

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони.

Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція.

7.2. Освітлення виробничих приміщень

Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Класифікація виробничого освітлення. Основні вимоги до виробничого освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи. Експлуатація систем виробничого освітлення. Джерела штучного освітлення, лампи і світильники. Загальний підхід до проектування систем освітлення.

7.3. Вібрація

Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрацій. Методи контролю параметрів вібрацій. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.

7.4. Шум, ультразвук та інфразвук

Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість. Звукова потужність джерела звуку. Класифікація шумів за походженням, за

характером, спектром та часовими характеристиками. Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.

7.5. Електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону

Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань. Нормування електромагнітних випромінювань. Прилади та методи контролю. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

7.6. Випромінювання оптичного діапазону

Класифікація та джерела випромінювань оптичного діапазону. Особливості інфрачервоного (ІЧ), ультрафіолетового (УФ) та лазерного випромінювання, їх нормування, прилади та методи контролю. Засоби та заходи захисту від ІЧ та УФ випромінювань.

Класифікація лазерів за ступенями небезпечності лазерного випромінювання.

Специфіка захисту від лазерного випромінювання.

7.7. Іонізуюче випромінювання

Виробничі джерела, іонізуючого випромінювання, класифікація і особливості їх використання. Типові методи та засоби захисту персоналу від іонізуючого випромінювання у виробничих умовах.

7.8. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень

Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони підприємств. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.

Тема 8. Основи виробничої безпеки

8.1. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів.

Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт.

8.2. Дія електричного струму на організм людини.

Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку та дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи.

8.3. Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Тема 9. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах

9.1. Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин.

Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухо-небезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

9.2. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту.

Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.

9.3. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.

Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

Тема 10. Розслідування нещасних випадків

10.1. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві.

10.2. Розслідування та облік аварій.

Перелік тем практичних занять, перелік питань та завдань до самостійної роботи студентів надано в таблиці «Рейтинг-план тренінг-курсу».

Методи навчання та викладання

У процесі викладання тренінг-курсу для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації.

Порядок оцінювання результатів навчання

ХНЕУ ім. С. Кузнеця використовує накопичувальну (100-бальну) систему оцінювання.

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Контрольні заходи містять: *поточний контроль*, що здійснюється протягом семестру під час проведення практичних занять і оцінюється сумою набраних балів; *модульний контроль*, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегроване оцінювання результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічнозавершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Протягом семестру студент може одержати за роботу:

на практичних заняттях максимально – 62 бали (12 балів за активну роботу на заняттях та 50 балів за виконання індивідуальних завдань).

Виконання індивідуальних завдань дає можливість студенту одержати максимально 5 балів за роботу. Під час виконання індивідуального завдання студент повинен враховувати фактор своєчасності, тобто роботу необхідно не тільки якісно та в повному обсязі виконати, а й здати її на перевірку в установлений викладачем термін. Якщо студент затримує здачу завдання без поважних причин (наприклад, хвороба), оцінку буде знижено.

Складання модульних контролів дає можливість одержати студенту максимально 38 балів. Щоб скласти навчальну дисципліну, студент протягом семестру повинен одержати загалом не менше 60 балів за всіма видами робіт.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведеною в таблиці "Шкала оцінювання: національна та ЄКТС".

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C	задовільно	
64 – 73	D		
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план тренінг-курсу".

Рейтинг-план тренінг-курсу

Тема	Форми та види навчання	Форми оцінювання	Мак бал	
Тема 1	<i>Аудиторна робота</i>			
	Практичне заняття	Тренінгова робота №1. Законодавство України з охорони праці	Участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	5
Тема 2	<i>Аудиторна робота</i>			
	Практичне заняття	Тренінгова робота №2. Служба охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях	Участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	5
Тема 3	<i>Аудиторна робота</i>			
	Практичне заняття	Тренінгова робота №3. Методи аналізу травматизму і професійних захворювань.	Участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	5
Тема 4	<i>Аудиторна робота</i>			
	Практичне заняття	Тренінгова робота №4. Оцінка ступеню професійного ризику виробництва	Участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	5

Тема 5	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Тренінгова робота 5. Основні принципи планування заходів з охорони праці на підприємстві	Участь у виконанні практичних завдань	1
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до контрольної роботи №1	Перевірка ДЗ	5
Тема 1-5	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Контрольна робота №1	Активна участь	1
			Контрольна робота №1	18
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до контрольної роботи №1			
Тема 6	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Тренінгова робота 6. Вентиляція повітря в адміністративних і громадських приміщеннях. Кондиціонування повітря в адміністративних і громадських приміщеннях	Участь у виконанні практичних завдань	1
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	Перевірка ДЗ	5
Тема 7	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Тренінгова робота 7. Розрахунок природного освітлення приміщень адміністративних і громадських будівель	Участь у виконанні практичних завдань	1
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	Перевірка ДЗ	5

Тема 8	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Тренінгова робота 8. Розрахунок штучного освітлення приміщень адміністративних і громадських будівель	Участь у виконанні практичних завдань	1
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	Перевірка ДЗ	5
Тема 9	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Тренінгова робота 9. Вибір типу та визначення необхідної кількості вогнегасників	Участь у виконанні практичних завдань	1
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	Перевірка ДЗ	5
Тема 10	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Тренінгова робота 10. Порядок розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві	Участь у виконанні практичних завдань	1
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	Перевірка ДЗ	5
Тема 6-10	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Контрольна робота №2	Активна участь	1
			Контрольна робота №1	20
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до контрольної роботи №2		

Рекомендована література

Основна

1. Гандзюк М. П. Основи охорони праці / М. П. Гандзюк. – Київ : Каравела, 2008. – 383 с.
2. Гогіташвілі Г. Г. Основи охорони праці : навчальний посібник / Г. Г. Гогіташвілі. – Київ : Знання, 2008. – 302 с.
3. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці : підручник / В. Ц. Жидецький. – Львів: УАД, 2006 – 336 с.
4. Жидецький В. Ц. Охорона праці користувачів комп'ютерів / В. Ц. Жидецький. – Львів: Афіша, 2000 – 174 с.
5. Закон України «Про охорону праці».
6. Катренко Л. А. Охорона праці : навч. посіб.// Л. А. Катренко. – Суми : Університетська книга, 2007. – 495 с.
7. Кодекс законів про працю України.
8. Кобзін В. Г. Основи охорони праці : конспект лекцій / В. Г. Кобзін, О. В. Северинов. – Харків : ХНЕУ, 2012. – 92 с.
9. Основи охорони праці / за ред. проф. В. В. Березуцького. – Харків : Факт, 2008. – 479 с.
10. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець, О. С. Протосрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
11. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: навчальний посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 175 с.

Додаткова

12. Лабораторний практикум з курсу «Основи охорони праці»/ В. В. Березуцький, Т. С. Бондаренко, Л. А. Васьковець та ін.; за ред. В. В. Березуцького. – Харків : Факт, 2005. – 348 с.
13. Кобзін В. Г. Охорона праці в галузі : навчальний посібник / В. Г. Кобзін, С. М. Логвінков, О. М. Борисенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 116 с.
14. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : навчальний посібник / за заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2010. – 648 с.
15. Охорона праці (практикум) : навчальний посібник / за заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. – Львів: «Тріада плюс», 2011 – 436 с.
16. Охорона праці та промислова безпека : навчальний посібник / за ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. – Київ : Лібра, 2009 – 475 с.
17. Серіков Я. О. Основи охорони праці: навчальний посібник / Я. О. Серіков. – Харків, ХНАМГ, 2007. – 227с.

Інформаційні ресурси

18. Тренінг-курс «Основи охорони праці» для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=2651>
19. <http://dsp.gov.ua> – Державна служба України з питань праці.
20. <http://www.dsns.gov.ua> – Державна служба України з надзвичайних ситуацій.
21. <http://www.fssu.gov.ua> – Фонд соціального страхування України від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.